

# Transatlantická dohoda - hrozba pre bezpečnosť potravín

V júli tohto roku sa začali už dlhšiu dobu avizované rokovania týkajúce sa budúcej Dohody o transatlantickom partnerstve alebo inak Dohody o voľnom obchode medzi USA a EÚ. Dohoda je podľa jej protagonistov prísľubom vyššieho hospodárskeho rastu a vytvorenia množstva nových pracovných príležitostí, ale na druhej strane sú prebiehajúce rokovania zakryté rúškom tajomstva - verejnosť nevie, o čom sa vlastne rokuje. Isté je nielen to, že uzatvorenie dohody vášnivo obhajujú a presadzujú najmä nadnárodné spoločnosti na oboch stranách Atlantiku, ale i to, že pohľadu nejakých colných bariér v skutočnosti niet čo riešiť, pretože medzi EÚ a USA už skoro nijaké neexistujú. Neobstojí ani oficiálne zdôvodnenie, že „dohody takéhoto typu majú zo začiatku slúžiť na konsolidáciu pozície investorov v krajinách, ktoré nemajú spoľahlivý právny systém“. Avšak USA a EÚ nie sú považované za zóny bezprávia, naopak, disponujú funkčným právnym systémom, ktorý plne rešpektuje vlastnícke práva. Aké je teda pozadie prebiehajúcich utajených rokovaní a o čom vlastne má byť eventuálna budúca dohoda?

Určité vysvetlenie priniesol vo svojom novembrovom čísle veľmi serióznym mesačník *Le Monde diplomatique* [1]. Podľa tohto periodika, ide v dohode najmä o „oprášenie“ projektu „Multilaterálnej dohody o investíciách“, ktorý bol pod záštitou OECD prepravovaný v období 1995 až 1997, ale nakoniec bol zamietnutý. Tento projekt bol tak isto pripravovaný v utajení, dokonca neboli informovaní ani členovia amerického kongresu. Po tom, ako bol jeho obsah na poslednú chvíľu objavený a zverejnený novinármi, vyvolal bezprecedentnú vlnu protestov a jeho obhajcovia ho museli stiahnuť. Jeho podstatou bola možnosť sankcionovať štáty za prijatie akýchkoľvek zákonov alebo noriem (sociálnych, environmentálnych, sanitárnych a iných), ktoré by mohli spôsobiť zníženie zisku medzinárodných firiem v porovnaní s očakávaniami. Čiže malo ísť o akúsi náhradu škody vo forme ušlého zisku z dôvodu existujúcej legislatívy. V podstate by to paralyzovalo iniciatívy štátov v oblastiach ako sú pracovné právo, ochrana životného prostredia alebo bezpečnosť potravín. Je skutočnosťou, že mnohé z toho čo bolo odmietnuté na multilaterálnej úrovni sa už podarilo prijať bilaterálne. Nedávno napríklad niektoré európske spoločnosti začali súdne stíhania proti Egyptu za zvýšenie minimálnej mzdy a proti Peru za obmedzovania toxických emisií. Rozhodujú špeciálne tribunály, zložené z obchodných advokátov a to bez možnosti odvolania. Pre sankcie, ktorý takýto súd môže uložiť štátu v prospech nejakej nadnárodnej spoločnosti, neexistujú žiadne obmedzenia. Minulý rok bol Ekvádor odsúdený na vyplatenie rekordnej sumy 2 miliárd dolárov jednej naftárskej spoločnosti. Treba tiež povedať, že podobná dohoda ako je pripravovaná transatlantická zmluva je aktuálne v štádiu schvaľovania i na druhej strane zeme (tzv. Transpacifické partnerstvo) a má byť podpísaná 12 krajinami (najmä severná Amerika a východná Ázia). Obe pripravované dohody by po ich schválení zavazovali viac krajín ako odmietnutá „Multilaterálna dohoda o investíciách“, ktorá sa mala vzťahovať iba na členské krajiny OECD.

Ako už bolo povedané, samotné rokovania síce prebiehajú v utajení, ale nadnárodné korporácie netaja svoje nádeje vkladané do budúcej dohody. Ide napríklad o GMO. Hoci dnes v USA každý druhý štát zamýšľa zaviesť povinné označovanie potravín vyrobených na báze GM plodín - opatrenie, ktorého prijatie si želá 80% spotrebiteľov krajiny - potravinárske firmy v USA i v EÚ presadzujú zákaz takéhoto označovania (povinného v Európe). Americká Národná asociácia výrobcov cukrovín to hovorí úplne otvorene: „Americký priemysel si želá, aby Dohoda o transatlantickom partnerstve priniesla v tejto oblasti významný pokrok tým, že zabezpečí zrušenie povinnosti označovať GMO, tak ako i noriem týkajúcich sa trasability“. Pripomeňme si, že práve povinnosť označovať je ďaleko najúčinnším nástrojom obsiahnutým v predpisoch EÚ na výrazné obmedzenie predaja potravín vyrobených na báze geneticky modifikovaných plodín (v konečnom dôsledku i na pestovanie GMP). Táto európska norma teda naozaj pripravuje Monsanto o obrovské zisky.

---

[1] Lori Wallach, „Le traité transatlantique, un typhon qui menace les Européens“, Le Monde diplomatique, novembre 2013

Veľmi vplyvná americká Asociácia biotechnologického priemyslu sa rozhorčuje na tým, že výroby obsahujúce GMO a predávané v USA sa v Európe stretávajú s odmietnutím. Preto si otvorene želá, aby bola zaplnená „priepasť, ktorá sa prehĺbuje medzi dereguláciou nových biotechnologických produktov v USA a ich neakceptovaním v Európe“. Monsanto a jeho priatelia netaja svoju nádej, že transatlantická zóna voľného obchodu umožní napokon nanútiť Európanom celú plejádu produktov GMO, ktoré dlhodobo čakajú na schválenie.

Nejde ale iba o GMO. Americký mäsospracovateľský priemysel chce dosiahnuť zrušenie európskeho predpisu, ktorý zakazuje komercializáciu kurčiat dezinfikovaných chlóróm. Severoamerická mäsiarska asociácia protestuje, že „EÚ povoľuje na čistenie jatočných tiel iba vodu a paru“. Americký inštitút pre mäso poukazuje na „neoprávnené odmietnutie (zo strany Bruselu) mäsa do ktorého boli pridané beta-agonisty, ako napr. ractopamínový chlór hydrát. Ractopamine je liek používaný na zvýšenie obsahu chudého mäsa u ošípaných a u hovädzieho dobytku. Z dôvodu rizík pre zdravie zvierat i spotrebiteľov je zakázaný v 160 krajinách, medzi inými v členských štátoch EÚ, v Rusku a v Číne. Pre americký reťazec produkcie bravčového mäsa je toto ochranné opatrenie deformáciou voľnej konkurencie, ktorú musí Dohoda a transatlantickom partnerstve rázne zrušiť. „Americkí výrobcovia bravčového mäsa nebudú akceptovať iný výsledok ako zrušenie európskeho zákazu vzťahujúceho sa na ractopamine“, vyhráža sa Národná rada výrobcov bravčového mäsa (National Pork Producers Council).

Treba dodať, že v podobnej situácii ako ractopamine sa nachádzajú i viaceré rastové hormóny, povolené v USA a zakázané v Európe v dôsledku obáv týkajúcich sa bezpečnosti potravín. Samozrejme, že príslušné americké firmy a organizácie očakávajú i v tejto oblasti riešenie od pripravovanej transatlantickej dohody.

Oblasť bezpečnosti potravín je ale iba jednou oblasťou, ktorú ohrozuje predmetná dohoda. Podobné je to i s ochranou životného prostredia alebo i s reguláciou finančného sektoru, ktorý chcú finančné kruhy za každú cenu deregulovať napriek tvrdej lekcii uštedrenej finančnou krízou, ktorej faktúru ale namiesto nezodpovedných bánk hradia daňovní poplatníci.

Našťastie ale nič ešte nie je rozhodnuté. V tajnosti pripravovaná dohoda sa predsa len bude musieť v konečnom dôsledku ratifikovať a teda i „odtajniť“. Odporcovia vyššie uvedených „opatrení“ ale musia byť pripravení, pretože sa to môže stať na poslednú chvíľu. V každom prípade, Dohodu a transatlantickom partnerstve môže úplne reálne stihnúť ten istý osud (odmietnutie) ako to bolo v prípade už spomenutej Multilaterálnej dohody o investíciách, viacerých cyklov rokovaní WTO alebo Zóny o voľnom obchodovaní na americkom kontinente [2].

---

[2] Lori Wallach, „Le traité transatlantique, un typhon qui menace les Européens“, Le Monde diplomatique, novembre 2013

z francúzskeho originálu spracoval I. Šarmír